

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES

Ügyszám: AJB-3669/2024.

A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása a kötelezően visszaváltási díjas termékek visszaváltási rendszerének elérhetőségéről

A jövő nemzedékek szószólójaként az Alaptörvényből és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 3. § (1) bekezdés a) és b) pontjából fakadó kötelezettségem figyelemmel kíséreni a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, ezzel kapcsolatos tapasztalataimról rendszeresen tájékoztatni az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot, továbbá felhívni a figyelmet a természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére. E feladatkörömben eljárva az **újonnan bevezetett kötelező visszaváltási rendszer** megvalósításának a **visszaváltási helyek elérhetőségével** összefüggő néhány, már most észlelhető hiányosságára hívom fel a figyelmet.

2024-ben országos szinten bevezetésre került a **DRS (Deposit Return System) rendszer**, a belföldön forgalomba hozott kötelezően visszaváltási díjas termékek visszaváltási rendszere. Ennek keretében a július 1. után forgalomba hozott PET, fém és üveg italpalackok visszaváltási díjjal terhelten kerülnek a boltok polcaira, amely díjat a fogyasztó a visszaváltáskor igényelhet vissza. Magyarországon a visszaváltási rendszer működtetője a MOHU MOL Hulladékgazdálkodási Zrt. (a továbbiakban: MOHU), mely a visszaváltó berendezéseket, a REpont automatákat is üzemelteti.¹

A DRS egy olyan, már számos országban alkalmazott rendszer, amely képes hatékonyan hozzájárulni egy **körforgásos, hulladékmentes gazdaság megvalósításához**. A **visszaváltási díj** olyan **ösztönző elemként** funkcionál, mely azokat a fogyasztókat is képes lehet rávenni az italpalackok csomagolásának szelektív gyűjtésére és visszaváltására, akik egyébként ebben nem volnának érdekeltek. Az Országos Hulladékgazdálkodási Terv 2021-2027² megfogalmazza – figyelemmel a magyarországi tapasztalatokra is –, hogy önmagában a lakossági elkülönített gyűjtés és a nem ösztönzött, passzív áruházi visszavétel nem elég hatékony, szükséges a kötelező visszaváltási rendszer és a visszaváltási díj bevezetése a körforgásos gazdaságra történő átmenethez,³ amely célt a SUP irányelv⁴ is megjelöli.

Az első időszak nyilvánosságra került eddigi visszagyűjtési adatai⁵ igazolják a visszaváltási rendszer bevezetésének hatékonyságára vonatkozó várakozásokat. Mindezek tudatában is, ez mindenképpen **üdvözlendő és fontos lépés a hulladékmentes körforgásos gazdaság irányába**. A DRS rendszer az **Alaptörvény P) cikkében** is megfogalmazott követelmény – a természeti erőforrások, a biológiai sokféleség és a kulturális értékek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése –, valamint az **Alaptörvény XXI.**

¹ <https://repoint.hu/hu/fogyasztoi-visszavaltas>

² A 2021-2027 közötti időszakra szóló Országos Hulladékgazdálkodási Tervről szóló 1704/2021. (X. 6.) Korm. határozat (továbbiakban: OHT)

³ OHT 5.3. fejezet pp. 190-191.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2019. június 5-i (EU) 2019/904 irányelve az egyes műanyagtermékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről (SUP irányelv) 1. cikk: „Ezen irányelv céljai az egyes műanyagtermékek környezetre, különösen a vízi környezetre, valamint az emberi egészségre gyakorolt hatásának megelőzése és csökkentése, valamint a körforgásos gazdaságra történő átmenet támogatása innovatív és fenntartható üzleti modellekkel, termékekkel és anyagokkal, hozzájárulva ezáltal a belső piac hatékony működéséhez is.”

⁵ <https://mohu.hu/media/hirek/siker-es-a-visszavaltas-mar-napi-6-millio-darabot-viszunk-vissza.html>

cikkében rögzített egészséges környezethez való jog minél teljesebb érvényesüléséhez szükséges megoldások egyik alkalmas eleme lehet.⁶

Ugyanakkor a megvalósítás egyes anomáliai aggályokat vetnek fel. A **visszaváltási rendszer** magyarországi megvalósítása jelenleg nem teljeskörű és a lakosság egy része számára **sok esetben nem kellően hozzáférhető**. Ezt a MOHU által közzétett térképes kereső – mely mutatja, hogy hol található jelenleg visszaváltási helyek az országban – is alátámasztja, ugyanis a REpontok nagy része a városokban, nagyobb lélekszámú településeken került elhelyezésre, ellenben **számos kistelepülésen** egyáltalán **nem állnak rendelkezésre**.⁷ Ugyanakkor az ismert adatok szerint⁸ a hazánkban található települések közel 60%-a 1000 főnél kisebb lélekszámú, illetve a Központi Statisztikai Hivatal 2024. évi adatai szerint közel hárommillió⁹ lakos él községekben.

Azok az emberek, akik olyan falvakban vagy kisebb városokban élnek, ahol nem megfelelően biztosított a visszaváltás, kénytelenek a legközelebbi olyan településig utazni – és a visszaváltandó italpalackokat oda elszállítani –, ahol van visszaváltási hely. Mindez indokolatlanul **komoly idő- és sok esetben pénzráfordítással** jár, továbbá – nem közösségi közlekedés igénybevétele esetén – további környezetterhelést jelent. Ugyan e településeken is biztosított a hulladékok szelektív gyűjtése, azonban visszaváltási hely hiányában a visszaváltási díjat nem fogják visszakapni.

Mindez felveti azt a kérdést, vajon **hátrányosabb helyzetbe** kerülnek-e így a **kistelepüléseken élők** azokhoz képest, akik olyan helyen laknak, ahol könnyedén hozzáférhetnek a REpont automatákhoz vagy a kézi visszaváltási helyekhez. Amennyiben részükre nem biztosított megfelelően a visszaváltás lehetősége, akkor számukra valójában 50 Ft-tal „drágábbak” lehetnek ezek a termékek, hiszen nem, vagy csak nehézségekkel jutnak visszatérítéshez. Ez a helyzet a **DRS rendszer egyik alapvető funkciójának érvényesülése** kapcsán is aggályokat vet fel: a **visszaváltási díj bevezetésének** lényegi eleme ugyanis, hogy azokat is **ösztönöznék**, hogy elkülönítetten gyűjtsék és visszavigyék az érintett termékek csomagolását, akik korábban nem voltak motiváltak a szelektív gyűjtésben.

A **DRS rendszer jogszabályi háttérét a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény** (a továbbiakban: **Ht.**) alapozza meg, mely felhatalmazza a kormányt, hogy a kormányrendeletben meghatározott termékekre vonatkozóan alakítson ki és működtessen **kötelező visszaváltási díjas rendszert**, a kötelezően visszaváltási díjas **termékek újrahaználata**, valamint az e termékekből származó hulladék országos, egységes, integrált hulladékgazdálkodási rendszerének megvalósítása **érdekében**. A Ht. azt is rögzíti, hogy ha az állami hulladékgazdálkodási közfeladatot az állam a koncesszornak engedte át, a **kötelező visszaváltási díjas rendszert a koncessziós társaság működteti**, ideértve különösen a kapcsolódó kommunikációt, a pénzügyi koordinációt és elszámolást, valamint a jelentéstételi rendszer működtetését is.¹⁰

A Ht. alapján a forgalmazó a fogyasztó által felajánlott terméket és a termék csomagolását képező csomagolószeret, amely után a fogyasztó visszaváltási díjat vagy letéti díjat fizetett, a fogyasztótól visszaváltja vagy visszaveszi, és részére a díjat visszafizeti.¹¹ A visszaváltási díj a törvény szerint kormányrendeletben meghatározott termékek visszafogadásának, ezáltal újrahaznátának vagy az azokból képződött hulladékok gyűjtésének ösztönzése érdekében a termék forgalomba hozatala során felszámított díj, amely a termék vagy hulladéka visszaváltásakor visszafizetésre kerül a visszaváltó részére.¹²

⁶ Alaptörvény P) cikk (1) bekezdés, XXI. cikk (1) bekezdés

⁷ <https://repoint.hu/hu/terkepes-kereso>

⁸ https://www.ksh.hu/stadat_files/fo/fo/fo10013.html

⁹ 2 854 018 lakos https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0037.html

¹⁰ Ht. 32/B. § (1) bekezdés

¹¹ Ht. 27. §

¹² Ht. 2. § (1) bekezdés 49a. pontja

Mindenképpen ki kell emelni a Ht. azon alapelvét, mely szerint a hulladékot eredményező tevékenységek, valamint a hulladékgazdálkodás során is érvényesülnie kell a **hulladékképződés megelőzése elvnek**. Ennek keretében, ha szükséges, intézkedni kell a **visszaváltási díjas rendszerek használata** és mennyiségi célértékek felállítása, valamint a gyártók magatartását meghatározó gazdasági ösztönzők bevezetéséről.¹³

A Ht. előírja, hogy **országos, egységes, integrált rendszert** kell kialakítani a visszaváltási rendszer működtetéséhez. Ez alapján elvárható, hogy a koncesszor, vagyis a MOHU **országos lefedettséggel** alakítsa ki a REpont automaták és kézi visszaváltó helyek rendszerét, hiszen ennek megtörténteig a rendszer tényleges működéséről nem, legfeljebb próbaüzeméről lehet szó. Amíg területileg hézagos – vagyis nem teljeskörű – a rendszer, és **az ahhoz való hozzáférés a lakóhelytől függ**, addig nem tud valóban megvalósulni az országos, egységes, integrált rendszer követelménye, és nem biztosított megfelelően az azonos elérés lehetősége.

A kormány **a visszaváltási díj megállapításának és alkalmazásának, valamint a visszaváltási díjas termék forgalmazásának részletes szabályairól szóló 450/2023. (X. 4.) Korm. rendeletben** (a továbbiakban: **DRS rendelet**) alakította ki a visszaváltási rendszer részletszabályait. A rendelet rögzíti, hogy a kötelezően visszaváltási díjas, nem újrahasználható termék után darabonként 50 forint visszaváltási díj fizetendő. A kötelezően visszaváltási díjas, újrahasználható termék darabonként fizetendő visszaváltási díját a gyártó határozza meg.¹⁴ A fogyasztó jogaival és kötelezettségeivel kapcsolatban úgy fogalmaz a szabályozás, hogy visszaváltási díjas termék vásárlása esetén a forgalmazó részére megfizetett visszaváltási díj visszatérítésére abban az esetben jogosult a fogyasztó, ha a terméket a visszaváltás helyén átadja.¹⁵ A DRS rendelet részletezi a koncessziós társaság kötelezően visszaváltási díjas termékekkel kapcsolatos feladatait,¹⁶ és azt is kimondja, hogy **a koncessziós társaság a kötelezően visszaváltási díjas termék visszaváltása érdekében országos lefedettséggel visszaváltásihely-hálózatot alakít ki**, ahol automata visszaváltó berendezéssel, illetve kézi átvétellel történő visszaváltási lehetőséget biztosít.¹⁷

A rendelet alapján a kötelezően visszaváltási díjas, nem újrahasználható termék visszaváltása érdekében a koncessziós társaság legalább a) minden **400 m²-nél nagyobb eladótérrel rendelkező, élelmiszert értékesítő üzletben** a forgalmazó részére automata visszaváltó berendezést biztosít, és b) **minden 1000 főnél nagyobb népességű településen** visszaváltási hely kialakítását teszi lehetővé a forgalmazó részére vagy annak hiányában egyéb visszaváltási helyet biztosít, amennyiben az a) pont alapján nem kerül sor visszaváltási hely kialakítására. Ezen túlmenően kötelezően visszaváltási díjas, nem újrahasználható termék visszaváltása érdekében visszaváltási hely **önkéntes** kialakítására a koncessziós társaság az egyenlő bánásmód követelményeire, valamint a visszaváltási hely kialakításához szükséges feltételekre figyelemmel pályázatot ír ki.¹⁸

Az **országos lefedettség követelményét** a DRS rendelet szabályozása ugyan konkrétan előírja a koncessziós társaság számára, azonban a részletszabályokban már lényegesen szűkebb körben határozza meg a visszaváltó berendezések, visszaváltási helyek biztosításának,

¹³ Ht. 3. § (1) bekezdés a) pont ad) alpontja

¹⁴ DRS rendelet 3. § (1) bekezdés

¹⁵ DRS rendelet 18. § (1) bekezdés

¹⁶ DRS rendelet 20. §: „A koncessziós társaság a kötelezően visszaváltási díjas termékkel kapcsolatban:

a) a hulladék átvételét biztosító automata visszaváltó berendezéseket beszerzi, telepíti, karbantartja és szükség szerint megújítja, fejleszti,

b) a hulladék átvételét, elszállítását, előkezelését, hasznosítás céljából történő átadását biztosítja,

c) a feladatkörébe tartozóan gondoskodik a hulladékgazdálkodási létesítmények fenntartásáról és üzemeltetéséről, és

d) biztosítja az újrahasználható csomagolást átvevő automata visszaváltó berendezések megfelelő működtetését.”

¹⁷ DRS rendelet 21. § (1)-(2) bekezdés

¹⁸ DRS rendelet 21. § (3)-(4) bekezdés

kialakításának szabályait. Tehát amíg a **jogszabály általános követelményként mondja ki az országos lefedettséget**, addig a kötelező (vagyis minimális) feltételekkel ennél kisebb területet fed le. Felmerül a kérdés, hogy a koncessziós társaság valóban eleget tesz-e a DRS rendeletben megfogalmazott kötelezettségének, beszélhetünk-e megfelelő országos lefedettségről, miközben az ország számos kistelepülésén nem elérhetők a REpont automaták vagy kézi visszaváltási helyek. A MOHU által közzétett térképes kereső¹⁹ alapján jelenleg vannak olyan 1000 főnél nagyobb népességű települések is (pl. Kecskéd, Szár), ahol annak ellenére sincs visszaváltási hely, hogy ez az elvárás kifejezetten kötelező elemként szerepel a DRS rendeletben.

A MOHU szerint a hálózat folyamatosan bővül,²⁰ ám jelenleg probléma, hogy a kistelepülések nagy részén az emberek vagy egyáltalán nem, vagy csak jelentős ráfordítással tudják visszaváltani a DRS rendszerbe tartozó termékek csomagolását és visszakapni a visszaváltási díjat. Aggályos, hogy bár több hónap telt el a rendszer bevezetése óta, a helyben történő **hozzáférés lehetőségét érintő hiányosság** még mindig fennáll.

A jelenlegi helyzet és az országos lefedettség MOHU általi megvalósításának hiányossága – mint az előbbieken már utaltam rá – **abból is következik, hogy a szabályozás szerint csak két esetben** – a 400 m²-nél nagyobb eladótérrel rendelkező, élelmiszer értékesítő üzletekben, valamint az 1000 főnél nagyobb népességű településeken – **kötelező** REpont automaták vagy kézi visszaváltási helyek létesítése.

Amennyiben ismét megvizsgáljuk a Központi Statisztikai Hivatal adatait, akkor az állapítható meg, hogy Magyarországon 3177 település található, amelyből 1835 településen 1000 fő alatti a lakosság szám. Ez azt jelenti, hogy **az összes hazai település több mint felében** (közel 60 %) a **jogszabály alapján eleve nem kötelező** visszaváltási hely kialakítása.²¹ S az sem mellékes, hogy az ország településeinek harmada 500 főnél kisebb aprófalú.²² Ráadásul vannak olyan régiók (pl.: Zala, Somogy), ahol egymás mellett számos hasonló adottságú (kis lélekszámú) település található, és nincs a közelben 1000 főnél nagyobb település, ami tovább rontja a fenti hátrányos helyzetet.

Az országos lefedettség előírása ugyan általános megfogalmazás, ennek ellenére kellően egyértelmű, vagyis az ország egész területére vonatkozik – kivételek nélkül. Ám egy általános követelmény kikényszerítése és megvalósításának ellenőrzése nem egyszerű feladat, főképp, ha a részletfeltételek előírásai csak a minimális követelményeket határozzák meg kötelezően, így az általános követelményt relativizálják. Mindebből következően **indokolt pontosabban, az esélyegyenlőséget megfelelően biztosító körben meghatározni a kötelező visszaváltási hely létesítésének eseteit.**

Az egészséges környezethez való jog kapcsán – melynek érvényesüléséhez a DRS rendszer is hozzájárul – az Alkotmánybíróság megfogalmazta, hogy az nem alanyi alapjog, de nem is pusztán alkotmányos feladat vagy államcél, amelynek megvalósítási eszközeit az állam szabadon választhatja meg, hanem elsősorban **önállósult és önmagában vett intézményvédelem**, azaz olyan sajátos alapjog, amelynek az **objektív, intézményvédelmi oldala a túlnyomó és meghatározó**. Ebből következően az e joggal kapcsolatos kérdéseket túlnyomó részt az állami szervek környezetvédelmi intézkedések tételére vonatkozó kötelessége oldaláról kell vizsgálni. Az Alaptörvény, illetve annak értelmezésén keresztül az Alkotmánybíróság az állam környezetvédelemre vonatkozó kötelezettségei teljesítésének garanciáit emeli az alapjogok szintjére. E jog sajátosságai folytán mindazokat a feladatokat,

¹⁹ <https://repoint.hu/hu/terkep-es-kereso>

²⁰ <https://mohu.hu/media/hirek/siker-es-a-visszavaltas-mar-napi-6-millio-darabot-viszunk-vissza.html>

²¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/fo/fo10013.html

²² https://www.ksh.hu/teruletiatlasz_telepulesek

amelyeket másutt alanyi jogok védelmével teljesíti az állam, itt törvényi és szervezeti garanciák nyújtásával kell ellátnia.²³

Mindezen felül „... az általános felelősségi körön belül az államot egyfajta primátus, elsőség illeti meg, illetve kötelezi, hiszen e felelősség intézményvédelmi garanciák révén összehangolt érvényesítése, az intézményvédelem megalkotása, korrekciója és érvényesítése közvetlenül és elsődlegesen állami feladat.”²⁴ Az **állam kiemelt felelősségére tekintettel** elvárható, hogy olyan DRS rendszert alakítson – vagy alakíttasson – ki, amelyben **mindenkinek egyformán, többlet- vagy komolyabb ráfordítás nélkül elérhetőek a visszaváltási helyek, s amelyben nem kerülnek nehezebb és hátrányosabb helyzetbe a kistelepüléseken élők.** Szükséges és elvárható, hogy ne a lakosság viselje annak a következményeit, hogy ezidáig nem sikerült mindenhol könnyedén hozzáférhető, elegendő REpontot kialakítani, illetőleg ne a lakosság felé jelentkezzen elvárásként a hatékonyabb működtetéséhez szükséges többletráfordítás.

Megjegyzendő, hogy a távlati cél eljutni a lakossági környezettudatosság olyan fokára, ahol már nincs szükség anyagi ösztönzőkre ahhoz, hogy minél kevesebb olyan terméket vásároljanak, amelynek csomagolása hulladékként végzi. Jelenleg azonban épp azért is **fontos és szükséges lépés a hulladékmentes gazdaság kialakulását ösztönző DRS rendszer működtetése**, mert a társadalom még nem tart itt. Egy visszaváltási díj elemet tartalmazó rendszer képes lehet arra, hogy azokat is motiválja a környezettudatosságra, akik arra korábban nem voltak nyitottak. E rendszer csak akkor tudja **betölteni funkcióját, ha valóban mindenhol könnyen hozzáférhető**, és nem vár el egyes személyektől extra idő- és pénzráfordítást a REpont automaták vagy a kézi visszaváltási helyek igénybevétele.

Végezetül fontos hangsúlyozni, hogy a **DRS rendszer kérdésköre összetett**, számos, a REpontok elérhetőségén kívüli kérdés is felmerül a szabályozással és a működéssel kapcsolatban, melyek nem képezik ezen – a kistelepüléseken élőknek a visszaváltási helyekhez való hozzáféréseire fókuszáló – figyelemfelhívás tárgyát. Így – a teljesség igénye nélkül – például a nem tiszta vagy nem kellően tiszta állapotban visszaváltott italpalackokkal, majd azoknak adott esetben az üzlethelyiségeken belül való felhalmozódásával összefüggő közegészségügyi probléma, a nyitvatartási időhöz kötött visszaváltás kérdése – amennyiben az automata az üzlethelyiségen belül található –, valamint az a hiányosság is, hogy a REpont berendezéseket nem mindig tudják megfelelő helyen elhelyezni.²⁵

Budapest, 2024. október „15.,

Dr. Bándi Gyula
a jövő nemzedékek szószólója

²³ 13/2018. (IX. 4.) AB határozat Indokolás [14], [17] bekezdés, 16/2015. (VI. 5.) AB határozat Indokolás [80] bekezdés

²⁴ 3104/2017. (V. 8.) AB határozat Indokolás [39] bekezdés

²⁵ Ez utóbbi – a REpont berendezések elhelyezésének nehézségével összefüggő – probléma aktualitását szemlélteti a nemrég megjelent, a településrendezési és építési követelmények alapszabályzatáról szóló 280/2024. (IX. 30.) Korm. rendelet 51. §-a is, amely lehetővé teszi a zöldfelületi érték csökkentését, ha a visszaváltást biztosító automata elhelyezésére épületen belül vagy épületen kívül szilárd burkolatú területen nincs lehetőség.